

Covenant & Conversation

ת"ס
Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN (ה"צט) YAZI VE ÖĞRETİLERİNDEN

VAETHANAN ÖZET

İlk Emir

Yahudilikteki en derin fikir ayrılıklarından biri, Rambam ile Rabi Yeuda A-Levi arasında, On Emir'in ilkiyle ilgilidir.

Rambam'a (1135-1204) göre, ilk emir, Göklerin ve Yeryüzü'nün Yaratıcısı olan Tanrı'yı bilmektir. Tanrı, her şeyi var eden İlk Varlık'tır ve bu gerçeği kabul etmek bir *mitsvad*: "Ben, Tanrın A-Şem'im."

Kuzari kitabının yazarı Rabi Yeuda A-Levi (yaklaşık 1080-1145) ise hemfikir değildi. Kendisi, peygamberlerin Tanrısı'nın, filozofların Tanrısı olmadığını düşünüyordu. Filozoflar Tanrı'yı metafizikte bulmuşlardır; peygamberler ise Tanrı'yı tarihin içinde bulmuşlardır.

Rabi Yeuda A-Levi'nin *Kuzari*'deki haham karakteri, inancını şu sözlerle ifade eder: "Ben, Bene Yisrael'i Mısır'dan işaretler ve mucizelerle çıkaran... Avraam, Yitshak ve Yisrael'in Tanrısı'na inanırım."

Rabi Yeuda A-Levi, Tanrı'nın Sinay'daki ilk sözlerinin "Ben, Göklerin ve Yeryüzünün Yaratıcısı olan Tanrın A-Şem'im" değil, "Ben seni Mısır'dan, köle evinden çıkarmış olan Tanrın A-Şem'im" olduğuna işaret eder.

Rambam'la hemfikir olmayan bir başka otorite de Ramban'dır. Kendisi, bir Midraş kitabı olan *Mehilta*'ya dayanarak, On Emir'in açılış pasuğunun hiçbir şekilde bir emir değil, yalnızca emirlere bir giriş olduğunu öne sürmüştür. Bir kral kanunlar koymadan önce, halk onun otoritesini kabul etmelidir. Benzer şekilde, Tanrı da Bene Yisrael'e, onları kurtarıp özgürlüklerine kavuşturduğunu hatırlatmakta ve emirlerini onlara ancak bu girişin ardından vermektedir.

Dikkat çekici olan nokta, çağdaş arkeolojinin bu anlayış şeklini destekliyor olmasıdır. Yapılan keşiflerde görüldüğü üzere, antik Ortadoğu antlaşmaları, antlaşmaya önyak olan tarafın kimliğini belirten bir önsözle başlayıp iki taraf arasındaki tarihsel geçmişle devam ederdi ve bunların ardından antlaşmanın koşulları verilirdi. On Emir'in açılışı tam da bu kalıbı takip etmektedir: "Ben, Tanrın A-Şem'im" sözleri önsözdür; "seni Mısır'dan çıkaran" sözleri tarihsel geçmişini belirtmektedir; ve bunların ardından antlaşmanın koşulları, yani emirler gelmektedir. Dolayısıyla Ramban ve Midraş, On Emir'in ilk pasuğunu bir emir değil, önsöz olarak görmekte haklıdır.

Bu görüş ayrılığındaki temel nokta nedir? **Yahudiliğin kalbinde, Tanrı hakkında iki yönlü bir anlayış yatar.** Tanrı; evrenin Yaratıcısı ve insanı Kendi suretinde Yapan'dır. Bu, Tanrı'nın, tüm insanların mantık, bilim ya da derin bir huşu ve hayranlık duygusuyla ulaşabileceği evrensel yönüdür. **Tora, Tanrı'nın bu yönüne Elokim adını verir.**

Ancak Tanah, Tanrı'dan, bir halkın tarihine olan müdahaleleriyle de bahseder. Tanrı, Bene Yisrael'i kölelikten kurtarmış, onlarla Sinay'da bir antlaşma yapmıştır ve tarih boyunca onlara rehberlik etmektedir. **Bu da Tanrı'nın A-Şem İsmi'yle andığımız yönüdür.**

Bir filozof olan Rambam, Yahudiliğin evrensel, metafiziksel yönünü ve Tanrı'nın ebedi, değişmez varlığını vurgulamıştır. Bir şair olan Rabi Yeuda A-Levi ve bir mistik olan Ramban ise Yahudiliğin

tikel ve peygambersel boyutuna – Tanrı’nın, antlaşmanın tarihsel dramındaki rolüne – karşı daha duyarlıydılar. Her iki anlayış da doğru ve geçerlidir. Yine de bu örnekte, Rabi Yeuda A-Levi ve Ramban, Tora metninin anlamına daha yakındırlar.

Yahudiliğin bu seslerin her ikisine de ihtiyacı vardır: bize Tanrı’yı yaratılış bütünüünün içinde aramayı öğreten filozof ve O’nu tarihin içinde bulmamızı öğreten peygamber. Ancak Tora On Emir’i tanıtırken, kanunu emretmeden önce, sözlerine öncelikle kurtuluşumuzun hikâyesine yaptığı bir göndermeyle, özgürleşme deneyiminden özgürlüğün anayasasına uzanan yolculuğun bir hatırlatıcısıyla başlamıştır.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Tarihten öğrendiğiniz ve size kişisel anlamda dokunduğunu hissettiğiniz bir şey oldu mu? Bu sizin bilgiyi özümseme biçiminizi etkiledi mi?
2. Yahudi tarihinde herhangi bir ana tanıklık etmek için zamanda geriye gidebilseydiniz hangi anı seçerdiniz?
3. Olguları bilmekle ilim sahibi olmak arasındaki fark nedir?

Bir Ana Fikir

Bilmenin iki yolu vardır ve her ikisi de gereklidir: dünyayı anlamak için hikmete ve kim olduğumuzu anlamak için Tora’ya ihtiyacımız vardır.

Peraşayı Keşfedelim

HAZIRLAYAN: SARA LAMM

RABİ LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİLERİNDEN ESİNLENİLMİŞTİR

Kısaca Peraşa

Vaethanan *peraşası*, Moşe'nin, ülkeye girmesine izin vermesi için Tanrı'ya dua ettiğini, ancak Tanrı'nın bu isteği nazikçe ama kesin bir dille reddettiğini anlatmasıyla başlar. Moşe bunun ardından halktan Tora'nın kanunlarını gözetmelerini ısrarla ister ve onları, Sinay Dağı'nda tanık oldukları, huşu uyandıran o müthiş olayı asla unutmamaları konusunda uyarır. Onlara, Tora'yı korumanın, "hikmet ve anlayışlarını" dünyanın diğer uluslarına göstereceğini hatırlatır. Moşe, Yarden Nehri'nin doğu yakasındaki topraklarda bulunan üç şehri, kaza eseri adam öldüren kişilerin koruma altında olacakları sığınma şehirleri olarak ayırır.

Bunun ardından Moşe On Emir'i tekrarlar ve yeni nesle, ebeveynlerinin Tanrı ile yaptığı antlaşmayı hatırlatır.

Son olarak *peraşa*, *Şema*'nın ilk paragrafına yer verir. Burada bize Tanrı'yı tüm kalbimizle, tüm canımızla ve tüm varlığımızla sevmemiz ve bu sözleri çocuklarımıza sürekli olarak öğretmek suretiyle, antlaşmanın anısının gelecek tüm nesillerde yaşamaya devam etmesini temin etmemiz emredilir.

Peraşa Aktivitesi

Olgu mu, Anı mı?

Bir kişi diğerleriyle bir ifade paylaşacak ve geri kalan herkes bunu ya bir "Olgu" (herkesin gerçek kabul ettiği bir şey; örneğin "su 100 derecede kaynar" gibi) ya da bir "Anı" (kişisel hikâyenin bir parçası; örneğin "büyükbabam Cuma günleri ekmek pişirirdi") olarak sınıflandıracaktır. Sırayla ilenlenerek herkes hem olgular hem de anılar paylaşacak.

Tartışın: Bunlardan hangisi size bir insanın gerçekte kim olduğu hakkında daha çok şey anlatıyor ve neden?

Orman, Ateş ve Tefila

18. yüzyılda yaşamış bir mistik ve Hasidizm akımının kurucusu olan Yisrael ben Eliezer, yaygın olarak Baal Şem Tov (tam anlamıyla “İyi İsim Sahibi”) olarak anılır, çünkü kendisi karizmatik bir şifacı ve mucizeler gerçekleştirmek ve sıradan insanlara yardım etmek için Tanrı’nın mistik İsimlerine, pratik Kabala’ya ve *tefilaya* (duaya) başvuran bir manevi liderdi.

Baal Şem Tov halkını tehdit eden büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldığında, ormanın derinliklerine dalar ve oradaki belirli bir boş alanı ziyaret ederdi. Sonra orada mistik bir ateş yakıp özel bir dua ederdi ve her nasılsa, tehlike her seferinde geçerdi.

Bir nesil sonra, öğrencisi Mezeritch *Magidi* de, liderlik ettiği insanlar hakkında benzer bir endişeyle yüz yüze kalmıştı. Baal Şem Tov’un yaptıklarını yapabilmek ümidiyle, ormanda aynı yere gitti. Kendi kendine “Artık o ateşi yakmayı bilmiyorum, ama hâlâ duayı hatırlıyorum” dedi. Duanın sözlerini tüm kalbiyle dile getirdi ve tehlike geçti.

Ondan bir nesil sonra, *Magid’in* öğrencisi Sasov’lu Rabi Moşe Leib, Yahudi cemaatini tehdit eden yeni bir tehlikeyle karşı karşıya kaldı. O da ormana gitti.

Rabi Moşe Leib, “Ateşi nasıl yakacağımı bilmiyorum ve duayı da hatırlamıyorum. Ama yeri biliyorum” dedi. O yerde durdu ve tehlike geçti.

Dördüncü nesilde tehlike tekrar geldi. Halkın o aşamadaki lideri Rizhyn *Rabisi* ormana gidemedi. Ne ateşi, ne duayı, ne de yeri biliyordu. Sandalyesinde oturdu ve “Ateşi yakamam. Duayı bilmiyorum. Ormandaki o yeri bile bulamam. Yapabileceğim tek şey hikâyeyi anlatmak” dedi. Yalnızca Baal Şem Tov’un ve ardından gelen diğer tüm nesillerin hikâyesini anlattı... ve bu yeterli oldu.

Holokost’tan kurtulan ve 1986’da Nobel Ödülü’nü kazanan Elie Wiesel, ödül alırken yaptığı konuşmasını açmak için dört nesil liderle ilgili bu hikâyeyi anlattı. Tora’nın anladığı şeyi Wiesel de anlamıştı: Hikâyenin kendisi anıdır ve anı yeterlidir. Orada hazır bulunmuş olmanıza gerek yoktur. Ateşi, yeri, hatta duayı bile bilmeniz şart değildir. Hatırlamaya ihtiyacınız olan tek şey, bir hikâyenin varlığı ve o hikâyenin size ait olduğudur.

Kartlar ve Sohbet

Kartlar ve Sohbet destelerimiz her *peraşa* için bir kart içermektedir. Kartın bir yüzünde Tora'dan, üzerinde düşünmek ve tartışmak üzere ilginç bir soru bulacaksınız. Diğer yüzde Rabi Sacks'tan, *peraşanın* üzerine yeni bir ışık tutacak bir fikri keşfedeceksiniz.

"Şema Yisrael – Dinle, Yisrael!"

- Devarim 6:4

Şema'yı – Yahudilikteki en önemli duayı okuyoruz: "Dinle, Yisrael!"

SORU:

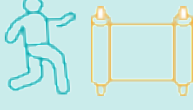
Sizce Yahudilik neden görmekten çok dinlemeyi vurgular?
Bu durum, içinde yaşadığımız fazlasıyla görsel dünya hakkında ne anlam ifade eder?

Rabi Sacks, Devarim 1:1 açıklamalarında şöyle yazar:

"Bakmayı bırakın; dinleyin. Konuşmayı bırakın; dinleyin. Ruhun içinde bir sessizlik yaratın. İçgüdülerin, arzuların, korkuların ve öfkenin yaygarasını dindirin. Gürültünün altında yatan ince, dingin sesi dinlemeye gayret edin. O zaman evrenin, en uzak yıldızın bile ötesinde olan, ama aynı zamanda size kendinizden bile yakın olan Tanrı'nın eseri olduğunu bileceksiniz. Ve o zaman Tanrınızı tüm kalbinizle, tüm canınızla ve tüm varlığınıza seveceksiniz. Tanrı'nın 'bir'liği ile, kendi içinizdeki ve kendinizle dünya arasındaki birliği bulacaksınız ve bilinmeyenden bir daha asla korkmayacaksınız."

- **Kartlar ve Sohbet** hakkında daha fazlası için <https://rabbisacks.org/cards-and-conversation> bağlantısını ziyaret edebilirsiniz.

Pratikte Peraşa

HAFTANIN DEĞERLERİ

Şema'yı Söylemek

Vaethanan *perasha'sı* Şema'yı günde iki kez söyleme emrini içerir (Devarim 6:7). Şema, Tanrı'dan herhangi bir şey istemek amacıyla edilen bir dua değildir. Hafıza ve kimliğimizin bir ilanıdır. Şema söylediğimiz zaman kendimize Yahudiliğin en temel gerçeğini hatırlatırız: Tanrı'nın 'Bir' olduğunu ve bizim O'na sevgiyle bağlı olduğumuzu. Onu her sabah ve her akşam söylemekle, bu gerçeğin yalnızca bir zamanlar öğrenmiş olduğumuz tarihsel bir olgu değil, hayatımızın her gününü şekillendiren canlı bir anı olarak kalmasını güvence altına alırız.

PRATİK KONUŞALIM

Yahudi tarihini yeniden anlatmak

Rambam, On Emir'in ilk cümlesinin teolojiyle ilgili olduğu görüşündeydi: Tanrı'nın evreni yarattığını bilmek. Ancak şair Rabi Yeuda A-Levi hemfikir değildi. Tanrı'nın Sinay'da Kendisi'ni evrenin Yaratıcısı olarak tanıtmadığına işaret etmişti. Tanrı Kendisi'ni "seni Mısır'dan çıkarmış olan Tanrı" olarak tanıtmıştı. Felsefe evrenseldir; ama tarih kişiseldir.

Yahudi tarihini bir okul kitabına ait bir şey olarak görmek kolaydır. Ancak uygulamada bizim de, kendi hikâyemize bir anı şekli olarak yaklaşmamız gerekir. Sizden yaşça büyük bir akrabanızdan, kendisinin veya ebeveyninin Yahudilik yolculuğu hakkında bir hikâye anlatmasını isteyin. Bu hikâyenin bugün oldukları kişi haline gelmeleri açısından kendilerini nasıl şekillendirdiğini sorun. Yalnızca olguları dinlemekle yetinmeyin; anya kulak verin.

Şunu Bir Dene

GENÇ ÖĞRENCİLER

Bisikletlerin nasıl yapıldığını anlatan bir kitap okuduğunuzu düşünün. Şimdi de, anne veya babanızın size kendi bisikletinize binmeyi öğretmeye başladığı günü ve nihayet tek başınıza dengede kalmayı başarinca kendinizle ne kadar gurur duyduğunuzu hatırladığınızı düşünün. Kitap size çeşitli olgular aktarır. Anı ise size kişisel kimliğiniz hakkında bir duygu kazandırır. Tora, sadece uzun zaman önce meydana gelmiş olayları anlatan bir tarih kitabı değildir. Ailemizin ortak belleğidir. Sizin en sevdiğiniz aile anınız hangisi?

İLERİ DÜZEYLİ ÖĞRENCİLER

Bu hafta içinde şu soru üzerinde düşünün: Sizce Tora neden yaratılışın bilimsel açıklamasına değil de, daha ziyade Mısır'dan Çıkış'ın hikâyesine odaklanmaktadır?

Katmanlı Öğrenim

Rabi Sacks'ın çeviri ve açıklamalarıyla Koren Sacks Humash'tan aktardığımız bakış açılarıyla, 'Tora'da adım adım ilerleyin. Her adım sizi biraz daha derine götürecek ve tıpkı Rabi Sacks'ın öğrettiği gibi 'Sohbet olarak Tora'yı davet edecektir.

Tora ve Hohma

KATMAN 1: TORA'NIN METNİNE BAK - DEVARIM 4:6

”רק עם-הכם ונבון, הגוי הגדול הזה.”

KATMAN 2: RABİ SACKS'IN ÇEVİRİSİNİ OKU

“Bu büyük ulus kesinlikle bilge ve anlayış sahibi bir halk!”

KATMAN 3: ANLAMI HAKKINDA DÜŞÜN

Moşe halka, eğer Tora'nın kanunlarını gözetirlerse diğer ulusların onlara bakıp onların hikmetini göreceklerini söylemektedir! Ama Tora'yı diğer ulusların hikmetinden farklı kılan nedir? Neden her ikisine de ihtiyacımız vardır?

KATMAN 4: RABİ SACKS'IN AÇIKLAMASINI ÖĞREN

“Yahudilik... bilmenin iki yolu olduğunu tanır. Bunlardan biri *hohma*, yani “hikmet”tir. Diğeri ise Tora'dır; yani öğreti, talimat, kanun, rehberlik...”

“Bugün bile Batı, anlamaktan bahsettiği zaman, görme duyusuyla ilgili metaforlar kullanır. “ Bizler, *içgöründen, öngöründen, geriye dönük bakıştan* bahsederiz. Bir *gözlem* sunarız. Bir *perspektifi* benimseriz. *Resmederiz. Aydınlatırız.* Bir konunun üzerine *ışık tutarız.* Bir şeyi anladığımız zaman *görüyoruz* deriz... Bunun aksine, Tanah'ta bir insanın “düşündüğünü” söylemek yerine pasuk, “kalbinde dedi” ifadesini kullanır. Düşünce bir görme biçimi değil, bir konuşma biçimidir...”

“Görünür olana bağlı bir dünya, şahsiyetsiz bir dünyadır; kulakları dualarımıza sağır; gözleri ümitlerimize kördür; her şeyi kapsayan bir anlamdan yoksun bir dünyadır bu. Bunun aksine, Yahudilik, insan merkezli uygarlığın en üstün örneğidir – ve insanlar, sözlerle iletişim kurarlar. Konuşurlar ve dinlerler. Sözler, ruh ile ruh arasındaki metafiziksel uçuruma köprü olur.”

KATMAN 5: DÜŞÜN VE CEVAP VER

Kendi sorularınızı da ekleyin! Öğrendiklerinizi Tora'daki diğer örneklere ve kendi yaşamınıza da uygulayın...

Hikmet, dünyanın işleyiş biçimini sezgisel olarak kavrama yolumuzdur. Bilimi, sanatı, matematiği ve felsefeyi kapsar ve tüm insanlığa aittir. Tora bize kim olduğumuzu ve nasıl yaşamamız gerektiğini söyler. O, bizim özel aile hikâyemizdir.

1. Yahudilerin hem Tora'yı hem de genel hikmeti öğrenmeleri neden önemlidir?
2. Bilimin (hikmet) ve Yahudi değerlerinin (Tora) bir sorunun çözümü için birlikte çalıştığı bir zaman aklınıza geliyor mu?
3. Bir toplumda hikmet olup Tora olmazsa veya Tora olup hikmet olmazsa ne olur?

Koren Sacks Humash hakkında daha fazlası için <https://rabbisacks.org/books/the-koren-sacks-humash> bağlantısını ziyaret edebilirsiniz.

The Rabbi Sacks Legacy, Rabi Lord Jonathan Sacks'ın bir Tora öğretmeni, bir liderler lideri ve ahlaki bir ses olarak zaman üstü ve evrensel hikmetini devam ettirmektedir.

Rabi Sacks'ın birçok yazısını, yayınlarını ve konuşmalarını keşfetmek veya Legacy'nin çalışmalarını desteklemek için www.RabbiSacks.org, adresini ziyaret edin ve The Rabbi Sacks Legacy'yi sosyal medyada takip edin: @RabbiSacks

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle.